

„Odkud jsme?“

Soutěžní práce třídy 2.A a folklorního souboru Bystrouška z Bílovic nad Svitavou

Bambiriáda – květen 2013

Mgr. B. Hamáková

Mgr. Bohuslava Hamáková

Bílovice nad Svitavou

*Kraj Lišky Bystroušky
a Knihy lesů, vod a strání*

ANIČKA HUSTÁKOVÁ - 2.A

BYSTROUŠKA / dětský folklorní soubor

Proč název Bystrouška?

Podle knihy Liška Bystrouška od Rudolfa Těsnohlídka, který v Bílovicích nad Svitavou žil v letech 1914 – 1922.

Folklorní soubor Bystrouška byl založen v září 1998, jako zájmový taneční kroužek při Základní škole v Bílovicích nad Svitavou s příchodem paní učitelky Bohuslavy Hamákové.

Navštěvují jej děti od 1. do 4. třídy.

Pravidelně se scházíme 1x týdně každé pondělí odpoledne v tělocvičně.

Muziku nám tvoří rodiče našich kamarádů a spolužáků.

Pravidelně jezdíme na soustředění do Podmitrova.

FOLKLÓRNÍ SOUBOR BYSTROUŠKA

Hlavní náplní naší činnosti jsou především:

- * vítání jara
- * vítání občánků na Obecním úřadě
- * akce školy - akademie
- * soutěže v sólovém zpěvu- Bílovický a Černovický zpěváček
- * přehlídky dětských folklorních souborů
- * soutěžní přehlídky Pionýrský sedmikvitek
- * vánoční zpívání v Mateřské škole a v Domě s pečovatelskou službou v Bílovicích nad Svitavou
- * program při odvážení vánočního stromu od myslivny Lišky Bystroušky
- * zpívání na vánočních trzích jak u nás v Bílovicích, tak při rozsvěcování vánočního stromu v Brně na Náměstí Svobody

FOLKLÓRNÍ SOUBOR

BYSTROUŠKA

2009

Meximárodní folklorní festival Brno

75 let
1924–1999

**TRADICE
VÁNOČNÍCH STROMŮ REPUBLIKY
Z BÍLOVIC NAD SVITAVOU**

Jen ze straně vpravo se ozýval slabý nepravidelný zvuk připomínající steny, které vydává dokonávající srna. Pustili se do příkré straně za zdrojem toho zvuku a po krátké chvíli se jim naskytl šokující pohled. Mezi kořeny vzrostlého smrku na rozvinuté peřince leželo mrazem již modrající batole a tiše naříkalo. Josef Tesař dítě rychle vzal k sobě a všichni tři je kvapně přenesli na bílovickou četnickou stanici, kde byla podniknuta opatření pro jeho záchranu. Již po čtyřech dnech byla vypátrána matka nalezené, pětadvacetiletá svobodná služka Marie Kosourová z Netína. Holčička jménem Liduška se jí narodila již před sedmácti měsíci. Otcem byl jeden z ruských zajatců, kteří byli za války využíváni při polních pracích. Svobodná matka musela odejít z domu do služby, ale s malým dítětem práci obtížně hledala, a proto se rozhodla k tomuto zoufalému činu. U soudu tvrdila, že dítě v lese odložila až

v okamžiku, kdy slyšela přicházet nějaké lidi, a že záchranu dítěte sledovala z úkrytu. Byla odsouzena k těžkému žaláři na dobu pěti měsíců. U soudu, ba ani po odpykání trestu, neprojevila o své dítě zájem. Malou Lidušku adoptovali manželé Polákoví z Brna a řádně ji vychovali. V roce 1938 se provdala za středoškolského profesora Josefa Chybíka a přestěhovala se s ním do Prahy, kde také ve věku 69 let zemřela 9. ledna 1997. Místo svého druhého zrození – dodnes stojící rozložitý smrk v lese u Bílovic – navštívila v roce 1969, při příležitosti padesátého výročí osudné události.

Vánoční strom republiky

V době, kdy se náš příběh udál, nebyl osud Lidušky ničím neobvyklým. Nezměrná bída nejchudších vrstev byla po vyčerpávající válce spolu s přetrvávajícími společenskými předsudky příčinou řady podobných

tragédií. Snad proto také bral zemský soud při vynesení rozsudku tyto skutečnosti v úvahu jako polehčující okolnosti. Také v Bílovicích bylo na tuto událost brzy zapomenuto a nedostala se dokonce ani do záznamů místní kroniky.

Jen pro Rudolfa Těsnohlídku byla pobídkou k další aktivitě. Za léta vysedávání v soudních síních vyslechl jako redaktor Lidových novin projednávání mnoha obdobných případů a byl také přítomen, tentokrát dokonce jako hlavní svědek, také přelíčení s Marií Kosourovou. Osobní účast na příběhu malé Lidušky jej podnítila k hlubšímu zájmu o osudy opuštěných dětí a snad právě skutečnost, že k nálezu děvčátka došlo v době vánoční a pod smrkem, který je jejím symbolem, ho přivedla na myšlenku uskutečnit sbírku pro opuštěné děti právě pod vánočním stromem. Dozvěděl se o konání podobné akce v dánské Kodani a cele se nadchl myšlenkou prosadit tento obyčej také u nás. S neutuchajícím elánem se jal uskutečňovat svou představu prostřednictvím svého novinářského pera i svých přátel.

A tak 6. prosince 1924, tedy právě před 75 lety, byl za účasti Rudolfa Těsnohlídky skácen v bílovickém polesí statný smrk, který po slavnostním převezení do Brna poprvé rozzářil svá světla na náměstí Svobody dne 13. prosince 1924 jako první vánoční strom republiky. Toto pojmenování mu dal Těsnohlídek, který ostatně byl duší všeho dění. On určil místo, kde strom bude postaven, stanovil program všech pořádaných akcí v průběhu svátků, zavedl výměnu vánočních pozdravů mezi Brnem a Kodaní a především stanovil poslání vánočního stromu republiky: ze shromážděných příspěvků vybudovat pro opuštěné děti domov, který by jim aspoň zčásti nahradil teplo domova a zajistil jejich přípravu na vlastní samostatný život.

Brněnský vánoční strom republiky se ča-

Bílovice nad Svitavou a Rudolf Těsnohlídek

Bílovice nad Svitavou navazující na severovýchodní okraj Brna, s výhodným silničním i železničním spojením, představují i v současné době jedno z hlavních příměstských rekreačních center. Na počátku současného století zde však bývalo mnohem rušnější. Brněnské spolky pořádaly v Palackého údolí výletní slavnosti a koncerty, na řece Svitavě byla v provozu plo-

Rudolf Těsnohlídek (1882–1928)

Zdenku Braunerovou, Leoše Janáčka a četné další významné osobnosti tehdejšího kulturního světa.

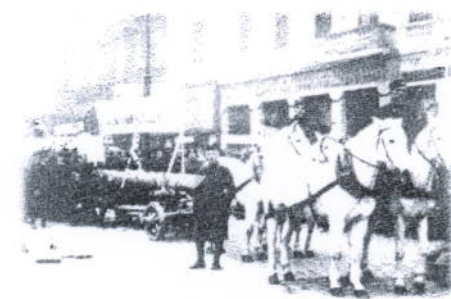
Spisovatel Rudolf Těsnohlídek se do Bílovic přistěhoval v roce 1914 a zůstal zde plných osm let. V klidu hlubokých lesů hledal lék na utišení stále zjitřené rány způsobené tragickou smrtí jeho první manželky. V Bílovicích vznikla jeho nejlepší literární díla včetně půvabné Lišky Bystroušky. Zdejší krajinu a její obyvatele však Těsnohlídek na rozdíl od ostatních umělců nevnímal pouze jako objekt tvůrčí inspirace. Naopak, splynul s životem občanů a svým novým sňatkem s Annou Kutilovou se stal dokonce jedním z nich. Byl nadšeným vzdělavatelem místní sokolské organizace, z jeho iniciativy byl na říčním ostrůvku postaven již v roce 1915 pomník obětem první světové války, snad nejstarší v Evropě vůbec. Soustředil kolem sebe skupinu mladých chlapců – „Nezvedenců“ – kteří svými písničkami a divadelními scénkami položili základy vyspělého ochotnického divadla v obci. Do Bílovic se často vracel i po svém přestěhování do Brna.

Bílovická Liduška

Cesta Palackého údolím kolem Kuniho potočka patří k oblíbeným vycházkovým trasám návštěvníků Bílovic i jejich obyvatel. Vede upravenou lesní cestou od bílovické Sokolovny kolem myslivny Lišky Bystroušky a Janáčkovy studánky dále k pomníku Josefa Ressla a je možno po ní pokračovat až do Líšně. Před osmdesáti lety, v roce 1919, zde stála pouze myslivna a cesta se ničím nelišila od ostatních lesních cest. Dva dny před Štědrým večerem, 22. prosince, se po ní ubírali tři přátelé z Bílovic: soudní úředník Josef Tesař, student pražské Akademie výtvarných umění František Koudelka a spisovatel Rudolf Těsnohlídek. Blížil se brzký zimní večer a v lese se rozhostilo hluboké ticho.

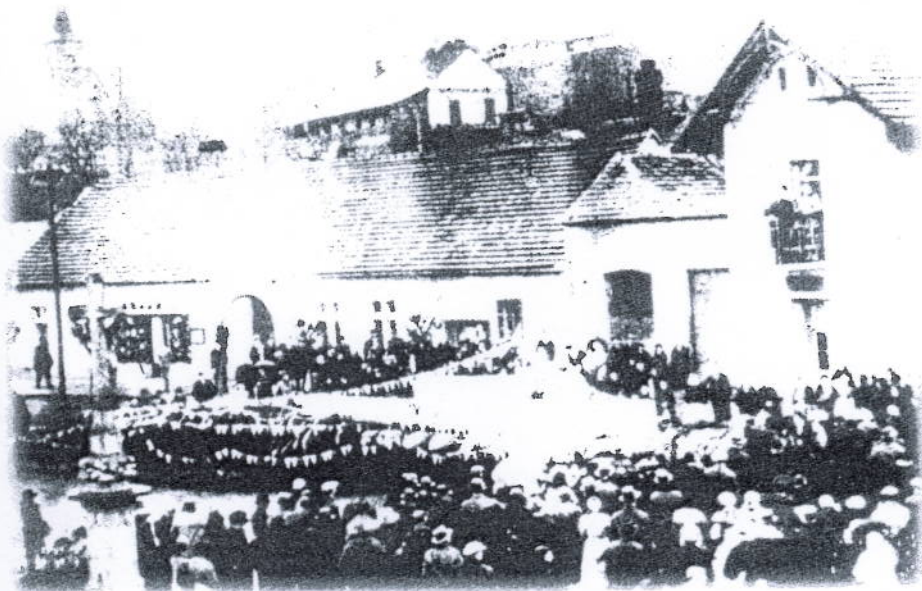
Odvaz vánočního stromu z Bílovic nad Svitavou

Příjezd vánočního stromu do Brna

sem dočkal svých následovníků v dalších českých a moravských městech i obcích. Pro Brno byl a je doposud tradičně přivážen strom z bílovického polesí.

Již v roce 1929, tedy před sedmdesáti lety, došlo k naplnění Těsnohlídkova záměru – dosud shromážděné sbírky přispěly k tomu, že 8. prosince toho roku byl v Brně-Zabovřeskách otevřen Dětský domov Dagmar pro opuštěné děti. Budova byla postavena podle projektu, který bez nároku na honorář zpracoval architekt Bohuslav Fuchs. Rudolf Těsnohlídek se tohoto okamžiku nedomohl. Dobrovolným odchodem ze života dne 12. ledna 1928 se uzavřel kruh tragických osudů, který se kolem něj vytvářel již od dětství. Na redakčním stole zůstal položen list s veršemi symbolizujícími jeho odkaz, vždy v době Vánoc znovu oživený...

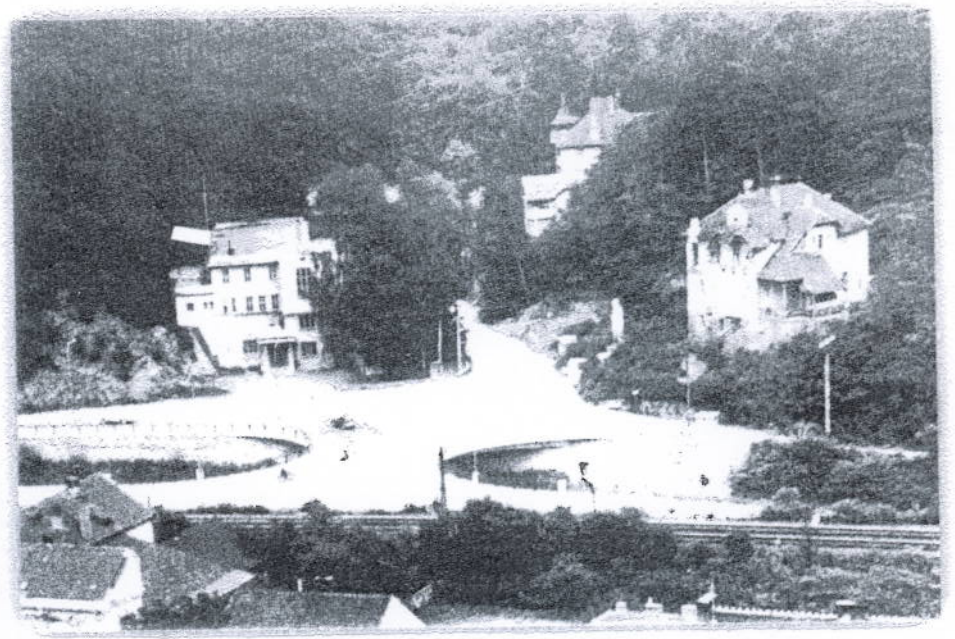
Slavnostní předání vánočního stromu na návsi v Bílovicích dne 7. 12. 1924

*Jsem vánočnímu stromu podoběn,
kterému na náměstí dal jsem z dlažby růst.
Jak on jsem země syn a miloval jsem den
svým srdcem raněným i tichou prosbou růst,
jak on jsem vyrůstal, bych dobrou jiných sloužil,
až vykoupí mne hrob a v světle budu státi
zas dětsky nevinný, až slzy budou tati,
jež s cizích očí setřítí jsem toužil.*

...
*Můj obraz vrátí se a do svátků vám světe
o vlídnou vzpomínku vás plaše poprosí.
To na svět přijde Bůh a bude vaše dítě.*

Vánoční strom republiky v Brně dne 13. prosince 1924

Bilovice nad Svitavou – cesta do Palackého údolí

Vydalo: Obecní zastupitelstvo v Bilovicích nad Svitavou v roce 1999
Obálka a grafická úprava: Jana Ondrušová
Průvodní text: PhDr. Vladimír Ondruš
Fotografie: archivy B. Zlámala a M. Procházky
Tisk: SIGNET

Grace Týková 2.A

NELA VALENTOVÁ 2.A

KNIHA

O BÍLOVICÍCH NAD SVITAVOU OD PRAVĚKU PO SOUČASNOST

všechna uváděná fakta byla ověřena a doplněna o dosud neznámé údaje. Kniha např. obsahuje snímek nejstaršího zápisu o Bílovicích.

Jaká byla původní koncepce a uvažovaný obsah?

Byla vypracována koncepce a rozdělena do kapitol, jejichž zpracování dostali za úkol jednotliví autoři. Snahou bylo zachytit historii Bílovic od pravěku po současnost. A doplnit text dostupnými a dosud v Bílovicích nepublikovanými mapami, fotografiemi a reprodukcemi děl výtvarníků, kteří v Bílovicích žili a pracovali.

Čím se dá vysvětlit, že kniha se rodila dlouho, vlastně řadu let?

Materiály se získávaly obtížně a po odstoupení Dr. Jaroše a úmrtí Dr. Ondruše toho na mne zůstalo mnoho. Obec pak získala spolupráci PhDr. Augustina Šíka a PhDr. Františka Čapky, CSc., kteří měli velké zkušenosti s vydáváním podobných publikací, a tak mohla být kniha v roce 2006 konečně dána do tisku.

Došlo během tvorby knihy k nějakým zajímavostem nebo kuriozitám?

K této otázce mne napadá pouze skutečnost, že po volbách v roce 2006 za starostování Ing. Pavla Doležala obec další tisk zastavila a teprve na základě iniciativy nynějšího starosty Miroslava Boháčka byla práce na vydání obnovena.

Pavel Kováč LITTERA SCRIPTA MANET (NAPSANÉ DÍLO ZŮSTÁVÁ)

Na knize Bílovice nad Svitavou, která konečně spatřila světlo světa, jsem měl tu čest se také trochu podílet. To, že se píše o Bílovicích kniha, asi vědělo spousta lidí a já se přiznám, příliš velkou

Vydání nové knihy o Bílovicích provází dlouhá historie a smíšené pocity. Původně u jejího vzniku stálo několik nadšenců, kteří chtěli svou prací, vzpomínkami a historickými fakty navázat na dřívější brožurky o Bílovicích. Současná kniha vznikala mnoho let. Do konečné podoby ji přivedl pan učitel PaedDr. Pavel Kováč, který učí na naší základní škole. Sice není rodilým „Bílovičkem“, ale Bílovice mu přirostly k srdci. Ve spolupráci s obcí a dalšími desítkami lidí, kteří menší či větší mírou přispěli k vytvoření tohoto díla, se panu Kováčovi podařilo dokončit práci, aby kniha mohla letos konečně vyjít. Požádali jsme tři z autorů o vyjádření ke vzniku knihy, která je v dějinách obce významnou kulturní a historickou událostí.

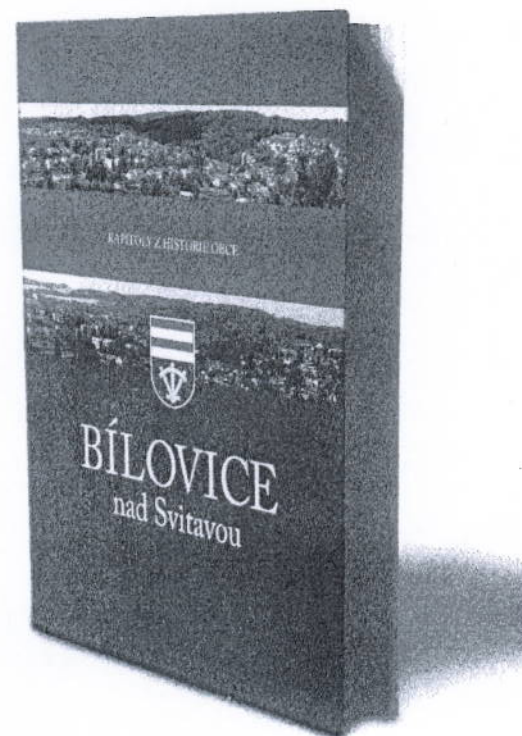
NĚKOLIK OTÁZEK PRO PANA NEJEZCHLEBA

Jak vznikl nápad vytvořit knihu, kdo byl u tohoto nápadu?

Když přišlo z Prahy schválení nového znaku Bílovic nad Svitavou a blížilo se půl tisíciletí od první písemné zmínky o Bílovicích, přišel s nápadem sepsat knihu o historii Bílovic tehdejší starosta Vilém Kleveta. Ustavil kolektiv autorů ve složení PhDr. Vladimír Ondruš, PhDr. Jiří Jaroš a Bořivoj Nejezchleb.

Jak a kde se sbíraly materiály, fakta, archiválie?

Vycházelo se z toho, co bylo dříve vydáno, byla to publikace Aloise Kaly Bílovice nad Svitavou, publikace autorů Bartoš - Jaroš Bílovicko, články a sborníček Miloslava Procházky, Bílovický zpravodaj... To ale bylo málo, neúplné, a tak se PhDr. Ondruš vydával bádát do archivů a odborné literatury, aby

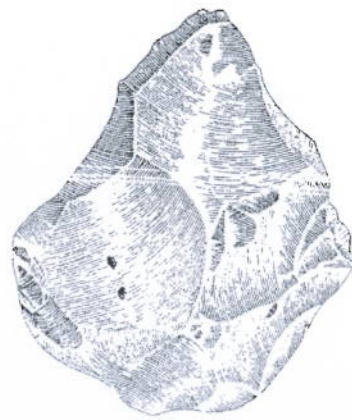

pozornost jsem tomu nevěnoval. Letos v červenci mne oslovil pan starosta Miroslav Boháček, jestli bych se mohl zúčastnit práce na dokončení knihy, která měla vyjít už v roce 2006, ale její tisk se tehdy nakonec neuskutečnil. Pustili jsme se do toho. V knize jsou kapitoly, které nebylo třeba upravovat a potvrzují, že jich byla více než polovina, jsou napsány s velkou erudovaností a zřetelným entuziasmem. Byly tam však i kapitoly, které bylo třeba aktualizovat a částečně dopsat. Téma současných Bílovic zůstalo otevřené a nedopsané. Musím říci, že mi v práci nejvíce pomáhal pan Zdeněk Mrkos a také pracovníci obecního úřadu v Bílovicích v čele s panem starostou. Času nebylo nazbyt. Přizval jsem ke spolupráci i členy mediální a kulturní komise obecní rady a musím říci, že jsem se mnohokrát v životě nesetkal s takovým zaujetím a snahou pomoci. „Klobouk dolů!“ Velikým problémem bylo grafické provedení knihy. Já sám za sebe jsem si vlastně jako první poznám-

ku při zhlédnutí původního materiálu k vydání knihy napsal – jiná grafika. Tě se pak nakonec excelentně zhostil, po mnoha diskuzích členů výše uvedených komisí, pan David Winter z Bílovic. Pro mě bylo překvapující, že dobrých fotografií různých míst obce zase tolik není. A tak si nesmírně vážím obrovského nasazení lidí, uvedených v knize, kteří přinesli ze svých alb stovky fotografií, a my je pak společně vybírali. Dovolím si poznámku, jen tak mimochodem: Bílovice nad Svitavou by si zasloužily reprezentativní samostatnou knihu „Bílovice v obrazech včera a dnes“. Nedá mi to ještě jednou nevrátit se ke jménu pana Zdeňka Mrkose. Bez něj si každodenní práci na knize, ale i samotné finále neumím vůbec představit. Tolik času, energie a nových nápadů, prověřování informací, zpřesňování a rad, to může dát jen člověk, který se o věc opravdu zajímá a dělá ji srdcem.

Knihy je na světě a o letošních Vánocích si ji budete moci přečíst. Spoléháme na laskavost váženého čtenáře, který v knize bude hledat a nalézat spoustu zajímavých a nových informací o Bílovicích nad Svitavou s vírou, že se bude rád k této knize vracet. Psát o místu, které důvěrně známe a které znají také naši spoluobčané, má svá úskalí. Skoro se neodvažuji připomínat, že i když je v knize citována řada pramenných informací a ověřených faktů, vždy se do textu dostanou i subjektivní názory pisatele. Je zcela očekávatelné, že mnohým čtenářům budou v knize chybět

některé události, případně konsekvence v chování lidí a poplatnosti doby. Může se jim také zdát, že zatímco jedno období, či celá epocha, je příliš podrobná, tak právě ta, která je zajímavá, „klouže“ jen po povrchu. Myslím si, že tato kniha je

Pěstní klin z Bílovic n. Svitavou, unikátní doklad o pobytu člověka na tomto území

dopsána. Její rozšíření, anebo zcela nový pohled, může být výzvou pro budoucnost. Na závěr mi dovoluete připomenout moudrá slova mého dědečka. Říkával mi, že jsou nejméně čtyři věci, které člověk nemůže vzít nikdy zpět. Kámen, který jsme jednou hodili. Slovo, které jsme jednou vyslovili. Příležitost, kterou jsme promarnili a čas, který uplynul.

Zdeněk Mrkos JE DOBRĚ, ŽE KONEČNĚ VYCHÁZÍ

Občané Bílovic se po dlouhých letech konečně dočkali nově vydávané publikace o Bílovicích. Je to určitě dobrý krok.

Alois Kala tu předchozí vydal v roce 1931 a později si postěžoval, že nejde na odbyt. Dnes si ji půjčujeme jako velkou vzácnost. Já jsem si ji dokonce nedávno nechal vyvázat, neboť jsem už přestal věřit, že ta nová vůbec kdy vyjde.

Ted, kdy neuvěřitelně se stalo skutkem, navrhuji, aby se obecní vyhláškou dala občanům povinnost do každé domácnosti zakoupit 2 výtisky. Samozřejmě, že ve škole musí být zařazena mezi povinnou četbu.

Ale dosti sarkasmu. Znam možná všechny texty, které o Bílovicích byly napsány, ale mám špatnou paměť, a když se chci k něčemu vrátit, musím to pracně vyhledávat ve starých Zpravodajích a těch několika starých brožůrkách, co kdy byly vytištěny.

Novou knihu jsem dosud nečetl. Jména autorů textů v této publikaci jsou však pro mne zárukou kvality. Možná si to většina lidí neuvědomuje, ale Bílovice mají výjimečné štěstí, že autoři měli k obci přímou vazbu a to je vždy velká přidaná hodnota. Osobně mám asi největší radost z toho, že se vydání knihy dočkal pan Bořivoj Nejezchleb, náš učitel dějepisu a kronikář obce. Jeho články a přednášky konečně dostaly ucelenou podobu.

Věřím, že publikaci ocení nejen starousedlíci, kteří si připomenou svoje mládí a možná se dozví něco nového o svých předcích. I novým spoluobčanům snad umožní lépe se zorientovat v historii naší obce a pomůže jim zde rychleji „zakořenit“.

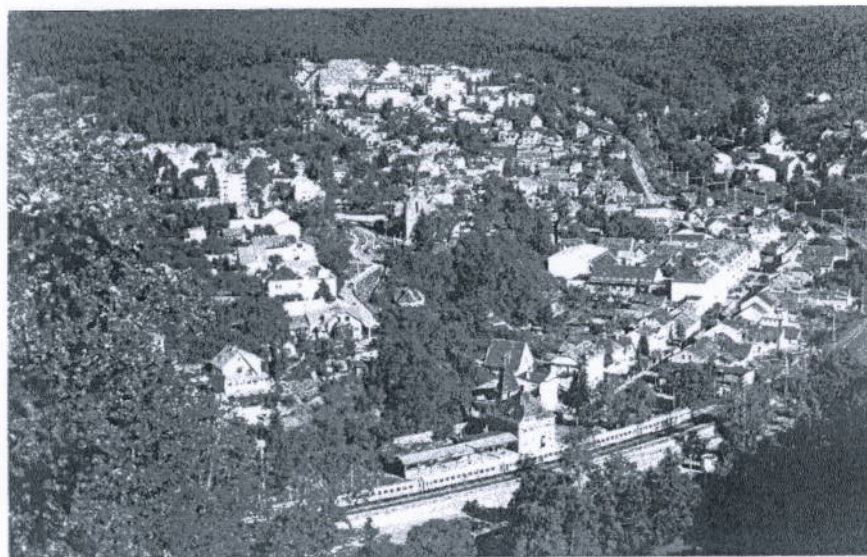
Se svým vlastním příspěvkem při dokončení publikace bohužel spokojený nejsem, určitě bych mohl něco ještě zlepšit – a tak skrytě doufám, že si těch chyb, které vidím já, „laskavý čtenář“ vůbec nevšimne.

A NA ZÁVĚR STAROSTA OBCE MIROSLAV BOHÁČEK

Jsem velice rád, že konečně vychází kniha o Bílovicích – kapitoly z historie obce. Když jsem byl zvolen místostarostou v říjnu 2010, nevěděl jsem, jaký klenot se zde skrývá. Během roku 2011 jsme se společně s kolegou Arnoštem Huňarem – starostou obce, (tak mě Adík vždy představoval – kolega), začali znovu zabývat vydáním knihy o Bílovicích,

Bohatou historii obce dokládají i dobové fotografie. Sokolské koupaliště, 1926.

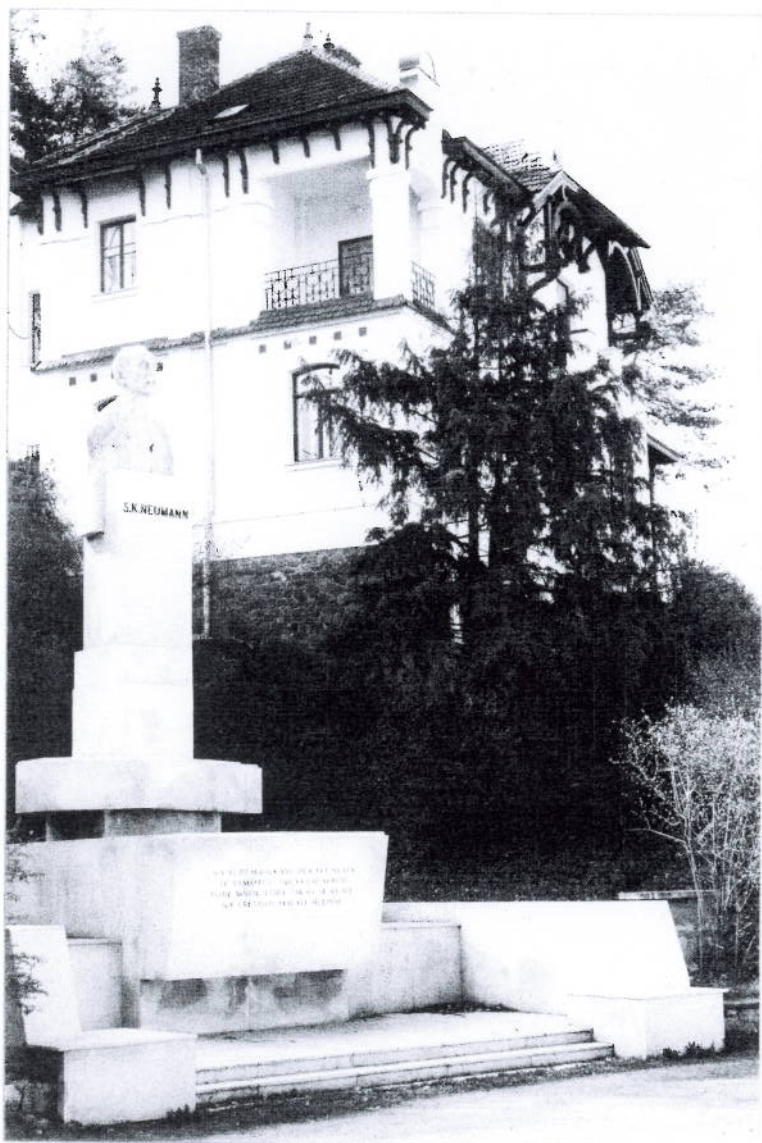

Pohled na současné Bílovice z vyhlídky na Liduščině cestě

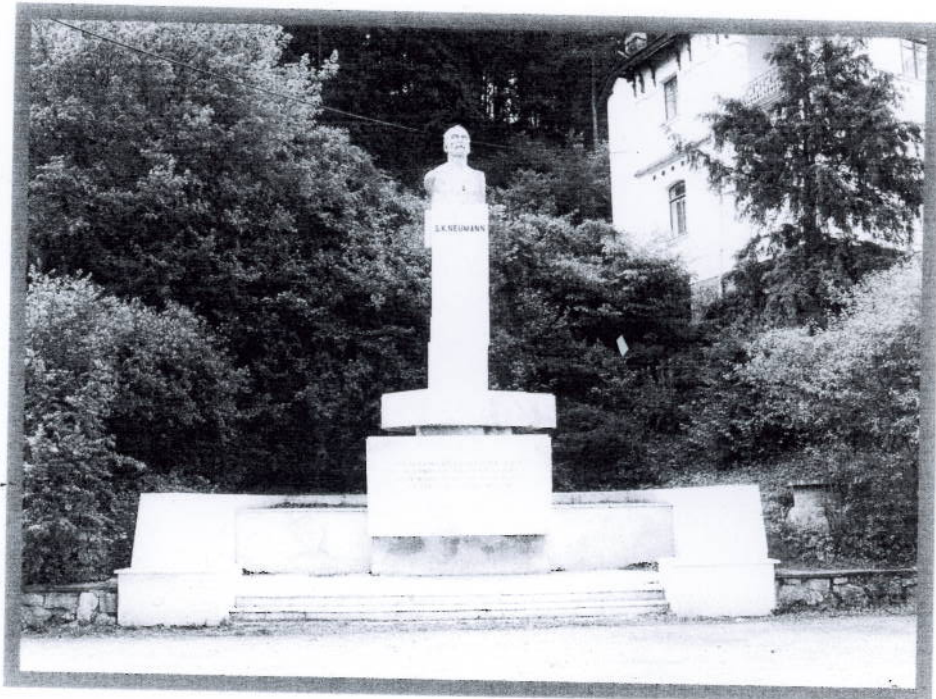
kteřá již původně byla nachystána na tisk v roce 2006. Řekli jsme si: „Musíme to konečně vydat.“ A tak začal koloběh, kde probíhaly nové korektury, obrazové přílohy atd. Je strašná škoda, že se toho Arnošt nedožil a myslím si, že by se mu kniha líbila. Vzhledem k této události se konečně zpracování knihy chvíli zdrželo, ale nyní když píš tento článek, tak

probíhají knihařské práce. Chtěl bych zde poděkovat několika lidem, kteří se zasloužili o to, že tato kniha konečně vyšla. Jsí to TY Arnošte, však vš... dále bych chtěl poděkovat za převedlé zpracování a korekci knihy panu Doc. PhDr. Františku Čapkoví, CSc., PhDr. Vladimíru Ondrušovi a PhDr. Ladislavu Bartošovi. Chtěl bych také poděkovat

vedoucímu autorského kolektivu panu Bořivoji Nejezchlebovi, který knize dal hodné roků života a v neposlední řadě bych chtěl také poděkovat panu učiteli PaedDr. Pavlu Kováčovi, který poslední měsíce věnoval knize veškerý svůj volný čas, dále pak panu Zdeňku Mrkosovi, který svými vědomostmi a archivní fotogalerií přispěl ke zdárné aktualizaci a korekci knihy. Děkuji také za nové grafické zpracování knihy panu Davidu Winterovi, dále kulturní a mediální komisí za podporu při vytvoření barevné přílohy. Děkuji také všem ostatním, kteří se na knize podíleli. Dovolím si tvrdit, že jsme konečně dokončili dílo, na které čeká jak starší, tak určitě i mladší generace starousedlíků, zároveň předpokládám zájem i nově přistěhovaných občanů, kteří se rozhodli v naší obci žít a vychovávat své děti. Závěrem bych vás všechny chtěl pozvat na slavnostní pokřtění knihy, které se bude konat v rámci akce „Bílovický vánoční jarmark“ dne 14.12.2012 od 18:00 hod., abychom společně oslavili vydání knihy Bílovice nad Svitavou – Kapitoly z historie obce.

Památník S. K. Neumanna, květen 2005

Památník S. K. Neumanna, celkový pohled

Známé čtyřverší z básně U Děravé skály, Kniha lesů, vod a strání

NA ŠEDÉM BALVANU DĚRAVÉ SKÁLY
SE SAMOTOU SRŮSTAJE SEDÍM.
PODE MNOU VODY JAK BY SE RVÁLY.
NA ZBĚSILOU SVITAVU HLEDÍM

Z KNIHY LESŮ VOD A STRÁNÍ